

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

LETO (año) XLII. št. 1-4

EL VOCERO DE LA ACCION CULTURAL ESLOVENA

de enero a junio 1994

Vsekakor proces sprave mora steči. Po spravi slovenski v Rogu junija 1990 moramo nadaljevati s konkretnimi dejanji, ki bodo idejo o spravi ponesla v vsako slovensko hišo. Pri tej nalogi morata sodelovati Cerkev in država, kajti samo s skupnimi akcijami bo mogoče preseči bipolarnost slovenske družbe in zaceliti rane, ki jih je v narodno telo vsekala preteklost.

Nekaj primerov. Zakaj je ob slovesnostih odkrivanja spominskih plošč z molčanimi žrtvam komunizma vselej navzoč samo predstavnik Cerkve, država pa ne čuti potrebe, da bi jim izkazala čast, kot da so manjvredne žrtve? Če znamo le odložiti svoje ideološke predsodke, bomo priznali, da so padli za Slovenijo. Državna oblast, ki hoče predstavljati Slovence, ne sme imeti nobenih ideoloških predpostavk.

Zakaj so partizanske proslave v navzočnosti državnih oblasti brez predstavnikov Cerkve, domobranske pa s škofovo mašo brez predstavnikov države? Mar niso bili med partizani tudi verni? Mar niso bili domobranci Slovenci? Vem, marsikomu od navzočih s te ali one strani bi se to uprlo, češ kvarijo nam proslavo, spreverčajo nam pomen svečanosti. Borcem bi se tožilo po junaških časih, ko so v zanosu zmage ob zvonečih besedah, ki so sladko plavale v zraku in tako dobro dele srcu, še enkrat doživeli potrditev svoje drzne odločitve in še enkrat brezprizivno obsodili narodno izdajstvo. Domobranci zaznamovani —svojci ubitih— pa bi doživeli navzočnost iz nasprotnega tabora kot žalitev njihove čiste žalosti, kot skrunitve spomina na nedolžne žrtve. Vsak bi pač reagiral v skladu s svojim zgodovinskim spominom. Toda kakšen je ta spomin? Na eni strani tendenciozen in ideološko slep, na drugi trepeč in ponižan, a ne zadosti dognan in razmišljajoč. Toda za ene in druge bi take priložnosti lahko pomenile osvoboditev spomina, ko bi odkrili bolj kompleksno zgodovino, s sestavinami, ki jih doslej niso mogli ali niso hoteli videti. In ta nova vizija bi jih utegnila zblížati, morda prej kot si mislimo.

“Če hočemo, da bo pravna miselnost prodrla do src in v glave ljudi, moramo začeti s skupnimi nastopi, ki bodo počasi preoblikovali občutek pripadnosti, tako da ne bomo najprej zavezani temu ali onemu taboru, ampak slovenskemu narodu, ki je med seboj spravljen in pomirjen. Zato nam je potreben rod novih Orfejev, da bi med nami potolažil razprtije in spet zedinil rod Slovence ne cele.”

Temu namenu morajo služiti tudi kraji našega spomina: ti ne smejo več razdvajati kot doslej, ampak morajo povezovati in družiti vse Slovence. Zato predlagam spomenik v močno in drzno govorico: grob neznanih junakov v srcu Ljubljane. Skupni grob dveh neznanih vojakov, partizana in domobranca, kjer bodo v novi zavezi združeni Slovenci polagali vence sprave.

(Franc Rode, Spomin, zavest, načrt. str. 137, 138)

Spomin in opomin

POL STOLETJA je bilo premalo, da bi se nam zabrisal spomin na tisti nesrečni maj in junij leta 1945. Spet stopajo pred nas apokaliptične podobe krvavih orgij, ko so se zvičajno-zmagoviti revolucionarji nejunaško razbesneli nad razoroženimi in izdanimi nasprotniki. Uničenih je bilo na tisoče življenj sobratov in sestra, razbili in razgnali so z doma družine, duhovnike, kulturnike, poteptali so v prah staro krščansko tradicijo, iz katere so rasli vsi, prav vsi stebri slovenske kulture, v izpraznjene duše pa vbrizgnili strupene sokove sovraštva, materializma in celo narodne brezbriznosti.

Zgodilo se je, kar se je pač zgodilo. To bolečo brazgotino na duši našega naroda sprejemamo kot sramotno Kajново izdajstvo, ki ne prenese nobene racionalne razlage temveč posega na polje psihotično-metafizičnih pojavov, ki izbruhnejo od časa do časa med človeštvom. Tak demonški trenutek ubijalnega delirija smo morali Slovenci utrpeti v sredi tega stoletja.

Kultura se giblje v skrivnostnih in neizmernih dimenzijah človeških duš, srečuje se z veseljem in tragiko, z upom in brezupom, z lepoto in z grotesknostjo, z življenjem in smrtjo. Ta razpetost med Eros in Tanatos je vraščena v človeško dušo odkar je človek človek, svobodno sproščen v tokove dobrega in slabega, kot mu je Stvarnik določil. Kaj se je zgodilo sredi našega stoletja, da je spreverglo ravnotežje slovenske duše in jo nagnilo v Tanatos, v smrt in pogubo? Kje je vzrok za divjo razuzdanost uničevalnih strasti in fizičnih obračunavanj z drugačne mislečimi brati?

Narod slovenski, udarjen in okrnjen, se danes spet bori za ŽIVLJENJE, za majhne drobce iz božjih mlinov, ki meljejo počasi, a so naravnani v večnost. Bomo znali Slovenci na novo splesti vezi naše stare bitnosti in kulture, starih krščanskih in evropskih vrednot, ki nam bodo krepile zdravje in rast v miru in sožitju? Bog nam daj velikih umetnikov, pesnikov in vidcev, ki nam bodo spet kazali pravo pot v bodočnost Pravice in Resnice. Daj nam pa tudi odprtih src in zdrave pameti, da bomo mogli premostiti neštete razpoke in brezna, ki še vedno ostajajo v naši narodni duši. Daj nam moči in hrabrosti, da se bomo mogli ubraniti pred novimi, morda še hujšimi preizkušnjami.

Naj nam bo spomin na to grenko obletnico tudi opomin vsem Slovincem, da se kaj podobnega nikoli več ne sme zgoditi pri nas, pa tudi novo upanje, nov čut za kulturo solidarnosti in tolerance, poštenosti in optimizma, pa domovinske ljubezni.

Marjan Eiletz

Al' bo kal pognalo seme...

O France, France Ribičev, pa tvoja nevera! Že je pognalo seme, že se je razrastlo v močno drevo z vejami, na katerih vise vabeči plodovi, sočni in bujno dišeči. Trgalo jih je zdomstvo štirideset let, uživalo jih je, drevo mu je dajalo senco pred premočnim soncem tujine, zavetje pred mrzlo burjo, ti pa sprašuješ kot nevedno otročje mater: Al'bo kal pognalo seme...

Pognalo je kal seme, ker je bilo obdano z našimi upi, debelilo se je deblo, kersmo ga hranili z našimi pričakovanji, razbohotile so se veje, ker so korenine našle masno prst preteklosti. Iz nje so srkale sokove.

Prvi cveti so se sramežljivo odpirali in radovedno ogledovali argentinsko pampo. Drugačnega okolja so bili vajeni, toda bistveni pogoji so bili dani, bila je zemlja, bilo je sonce, bili so ljudje s svojo besedo.

Za gorami, za polji, za lesovi bujnimi, pod drugimi ti cveteš nebesi!. Če sploh cveteš, ti zakonsko rojeni otrok, ki ga je kruta mačeha pognala po širnem svetu. Se nisi izgubil med tujimi narodi, nisi pozabil rojstnega krova, rodne govorce?

Pred štiridesetimi leti se je zbrala skupina idealistov-sanjačev v španski vasi —daljnem Buenos Airesu— in si zadala nalogo ustanoviti kulturno organizacijo, ki naj bi družila vse slovenske kulturne delavce in ustvarjala dela, ki bodo slovenska v duhu in besedi, navezana na krščansko tradicijo naroda, ki jo je pretrgala krvava revolucija, ki je razdelila Slovence že med revolucijo, še bolj pa po njej, ko so tisoči morali umreti strašne smrti, samo zato, ker so se držali krščanskega sporočila, ki smo se ga Slovenci držali več kot tisočletje in pol. Nastala je iz tega prvotnega jedra pluralistična toda demokratična ustanova Slovenska kulturna akcija. Danes smo že tako oddaljeni od tega datuma, da postaja njegov nastanek že toliko nerazberljiv, da ne vemo, čigava je bila prvotna ideja, kje so se sestali prvič, kdo jih je sklical, koliko jih je bilo. Škoda je, toda tudi če bi vse to vedeli, ne bi bili dosti na boljšem, tudi njena bodoča usoda ne bi potekala drugače kot bo. Namen SKA je bil ohranjati slovenske in krščanske vrednote v zdomstvu in zamejstvu, domovina nam je bila takrat zaprta, ker so ji ljudje, ki so se polastili oblasti, hoteli izruvat krščansko sporočilo iz vseh plasti naroda. SKA ni bila izključno protikomunistična, saj tiste čase ni bilo potrebno razbolelemu zdomstvu tega niti poudarjati, ker so rane bile še sveže in spomini preboleči. Prav tako ni bila SKA "državarsko" usmerjena, saj je naše politično vodstvo še po 20-30 letih trdno napenjalo jugoslovanske vajeti in se pridno družilo in delalo načrte za bodočo Jugoslavijo. Veliko večino teh ustanoviteljev je družila krščanska kulturna preteklost, ki so jo v domovini komunisti potisnili v zakristijo, družilo jih je pa tudi skoraj triletno bivanje po italijanskih in avstrijskih taboriščih, še bolj pa možnost pluralističnega ustvarjanja v svobodi, da ohrani vsaj za te, ki smo bili že odrasli, košček lepote slovenske besede v tujini. Če ne bo ravno taka kot smo jo poznali v preteklosti, ji bo pa vsaj nekoliko podobna, da bomo lažje prenašali tegobe domovine. Vsi smo se zavedali, da kramparsko lopatarska kultura ne more trajati dolgo pri kulturnem narodu, kot je bil slovenski. Trajala je — trajala je sedemkrat sedem let, kot bi rekel Ivan Cankar, ker so oblasti željni oprode mednarodnega komunizma zakopali svobodo sedem klafter globoko.

Danes že lahko rečemo, da je preusmeritev družbe potekala vzporedno tako v zdomstvu kot v domovini. Pogovor pod Kvirinalom je ostala osamljena epizoda, ki ni vplivala na držo SKA.

Večjo težo je imelo zadržanje slovenske Cerkve, posebej njenega takratnega vodstva. Skoraj usoden pa je postal zanj razkol, ki jo je tako oslabil, da se je komaj obdržala. Imela pa je to dobro, da je Slovincem v zdomstvu dala kvaliteten politični časopis Sij slovenske svobode, ki je zbudil vest marsikateremu domovinskemu politiku in kulturniku, prav tako pa tudi zdomskemu in zamejskemu. Če je prof. Slodnjak že leta 1958 pokazal na kvaliteto zdomske literature, so sedaj morali priznati komunisti, da je Sij postal razlagalec, branilec in načrtovalec slovenskega političnega življenja. Glas

je še izhajal, toda z manj številkami letno. Tudi Meddobje je izhajalo bolj poredko, tako da moremo ugotoviti ob 40-letnici revije, da so bila leta, ko ni izšla nobena številka, prav tako pa moramo priznati, da ni bilo nobenega, ko bi izšle tri številke letno.

Če vzamemo svetopisemski rek: Po njih delih jih boste spoznali, potem bi že iz revije videli, kateri odsek je bil najmočnejši, prav tako pa tudi iz poročil o kulturnih večerih, saj so poročila o njih izhajala tako v Glasu kot Meddobju. Glas SKA o knjižnih novostih v domovini, zamejstvu in zdomstvu, čeprav je bil namenjen bolj opisu delovanja argentinske skupnosti. Ker je bila ta raznolika, so bili tudi kulturni večeri, ki jih je prirejala SKA, raznoliki, saj je bilo prvotno zamišljeno, da bi vsak odsek pripravil dva kulturna večera letno: filozofski, teološki, književniški, zgodovinski, glasbeni, gledališki, naravoslovni, kateremu se je pridružil nazadnje še odsek za družbene vede, ki se je izkazal najbolj delavnega.

Ne bomo dosti zgrešili, če trdimo, da je v tistih prvih letih zdomstva hotelo predvsem zadostiti svojim potrebam, od tod tudi očitek, da se je zdomstvo zaprlo samo vase, čeprav ni trdilo, da je samo njegovo zadržanje pravoverno. Moralo je biti oprezno, če je hotelo preprečiti vdor zmotnih ideologij in ohraniti vsaj tisto, kar smo prinesli s seboj iz domovine. Vsako malo popuščanje v domovini je takoj odmevalo tudi v zdomstvu, vsako natezanje vajeti prav tako, tako da vse to traja do današnjih dni. V tem pa že vidimo, da je šlo, da gre in da bo še šlo za del slovenske kulture, ki je bila za razliko od sorealistične domovinske tradicionalno katoliška, v književnosti nadaljevalka Doma in sveta, v čedalje bolj modernizirani teologiji konzervativna, v filozofiji tomistična, v likovništvu brez malih izjem precej zadržana, več inovativnosti pa je pokazala v gledališču, naravoslovnih vedah in gorništvu, kjer vrsta andskih vršacev nosi imena slovenskih gornikov, ki so velikokrat za ceno svojih življenj poskušali vzpome, ki so se drugim ponesrečili. Glasbeni odsek z izjemo prof. Alojzija Geržiniča, ki je uglasbil oratorij o Baragi "Eno samo je potrebno", ni pokazal večjega ustvarjalnega zagona, je pa z zborovsko cerkveno in posvetno pesmijo bil eden od dejavnikov, po katerih smo Slovenci zasloveli že v Italiji. Iz njegovih vrst je že izšla vrsta mednarodno upoštevanih pevcev.

Zgodovinski odsek je zajel široko obdobje slovenske preteklosti, z znanstveno metodo odkril važne momente zgodovine, ki še niso bili odkriti, vendar je zaradi pomanjkanja virov in dostopnosti knjižnic prvi tudi moral opustiti svojo dejavnost. Nadaljevanje te dobimo v revijah Tabor in Vestnik, ki sta borčevski glasili.

Odsek za družbene vede, ki je bil ustanovljen najkasneje, je nepričakovano razvil največjo dejavnost, saj je bilo največ predavanj iz te stroke in največ prostora v Meddobju posvečeno ravno družbenim dejavnostim.

Če danes, ob 40-letnici organizacije pregledujemo delovanje odsekov SKA, je to zato, ker je to imelo tudi pozitivne posledice: osamosvojil se je glasbeni odsek, ki pa vendar deluje z začetnim zagonom po domovih, naravoslovni odsek se je omejil na Bariloche, medtem ko so Domovi, posebno še iz San Justa, prišli do igralcev z decentralizacijo gledališkega odseka. Tako je Dom v San Justu priredil spominsko proslavo pesniku Francetu Balantiču, (kar bi morala storiti SKA) ker mu je bilo lažje dobiti igralce, med seboj pa ima že vrsto režiserjev.

V vsem tem ne smemo videti nič nenaravnega, škodljivega, ampak bi morali biti na to že zdavnaj pripravljene. Zdomstvo se krči številčno, slovenski element v zdomstvu izgineva na naravni način. Predlanskim se je izgubilo z naravno smrtjo 109 članov slovenske skupnosti, letos bo število še višje. Če upoštevamo, da je bila samo 10% od teh naročnikov na naše publikacije in samo eden od sto ustvarjalni član SKA, potem že tudi z matematično točnostjo pridemo do zaključka, kdaj bo SKA izdihnila ali pa kdaj se bo začelo pisati v španščini, kar delajo Hrvati že celo desetletje.

Če je prej SKA zadovoljevala argentinsko zdomstvo in še del drugega, po svetu raztresenega, in vsaj prve čase tudi del zamejstva, so se sedaj razmere z delno demokratizacijo spremenile. Dostopne so nam postale knjige in časopisi iz domovine, dobivamo jih dosti lažje in ceneje, čeprav jih je treba brati s precejšnjo mero kritičnosti. Tudi razmere v domovini, pravijo, da so se spremenile do take mere, da je obiskovalec izpred dvajsetih let ne pozna več.

Farsa s spravo in umiritvijo je prizadela tudi SKA. Prizadela jo je dvakratno; prvič jo je razočarala, drugič pa je dobila videz pobudnice laži sprave in izdajalke interesov emigracije, čeprav so že prej skupine in posamezniki imeli navezane stike z domovino, ko je bila ta še čisto komunistična, kar jim je donášalo nemale koristi. Veliko tega smo že pozabili, še več pa bomo v prihodnjih letih, ker je vse to prekrila po mnenju nekaterih slovenska osamosvojitve in politični pluralizem.

Zdomstvo je in bo ostalo v tujini, v domovino se bodo povračali samo posamezniki in še teh bo komaj dva odstotka, kar je pokazala že izkušnja.

Človek bi mislil, spominjajoč se začetkov SKA pred 40 leti: zdaj smo na zeleni vejici, če primerjamo današnje razmere s tedanjimi: ostala je organizacijska mreža, ostalo vse, kar je prej organizacija morala krvavo zaslužiti, ostal je kapital v knjigah, ostale so izkušnje, tudi del naročnikov je ostal, od zdomstva pa bo ostalo 99% ljudi v tujini, dosti bolje založenih z materialnimi dobrotami, kakor smo bili prej.

Bojim se, da so nam mero že vzeli v Ljubljani: od Ministrstva za kulturo smo najprej zdrknili na Tajništvo, potem Podtajništvo, sedaj je samo boren uradek za kulturne zadeve. Začel se je razkroj; to ni več leto 1969, ko je zdomstvo še imelo moči za dve organizaciji, ali leto 1964, ko je zdomstvo zlahka vzdrževalo dve borčevski reviji. Takrat je to še ojačalo zdomstvo in mu izčistilo svoj "raison d'être", ki ga hočejo danes popolnoma zabrisati. Prav gotovo je bila največja zasluga zdomstva, da si je vzgajilo svoje kadre, čeprav je pri tem SKA malo sodelovala. Danes bi morali samo skušati, da ne postanemo grobarji tega, kar je nekdo pred petindvajsetimi leti imenoval cvet emigracije. Knjige tega cveta sta brali dve generaciji, na kulturnih večerih se je lahko vsakdo informiral o slovenskih problemih preteklosti in sedanjosti, obenem pa je lahko tudi izvedel o najnovejših strujah v filozofiji, književnosti, politiki, družbeni ureditvi, bral ali gledal je najmodernejša dela v dramatik in literaturi, zasledoval premike v slovenski in drugih Cerkvah, obsojal moderne struje v družboslovju in življenju naših skupnosti po svetu, predvsem pa je organizacija pripomogla, da se je uveljavil marsikateri tudi v tujem okolju, potem ko je zletel iz domačega gnezda, potem pa sam pomagal, da so nas spoznali tudi drugi.

Če smo imeli, ko smo prišli v zdomstvo, kot našo prvo nalogo ohranjanje materinega jezika in ohranjevanje krščanske tradicije, so se naloge v sedanjosti spremenile: danes je postalo važnejše navezovanje kulturnih, gospodarskih, političnih in znanstvenih vezi med domovino in zdomstvom, potem pa posredovanje tega kar imamo, našim novim domovinam, kar imajo pa one dobrega, posredovati Sloveniji. Te vezi bodo toliko koristnejše kolikor bodo bolj iskrene, izhajale pa bodo od posameznikov in za posameznike, ki bodo obogatili tako našo kot argentinsko skupnost.

Nismo videli samo enkrat, da je bil naš narod vzdrževan narod, kar se nam lahko zopet povrne. Slovenska država bo odvisna še bolj od emigracije, kot je bila do sedaj, in emigracija ji je pomagala, kjer je mogla. Seveda je med naivnostjo vzdrževalcev in egoizmom vzdrževancev meja, ki se v bodoče ne bo smela prestopiti.

Se sme kulturna ustanova vmešavati v politične zadeve? V domovini so več napravili slovenski kulturniki za dosego slovenske samostojnosti kot pa ves politični aparat, ki jih je samo zaviral. Mislim, da to velja tudi za nas zdomce, še bolj bo pa veljalo v spremenjenih razmerah, ki niso tako rožnate kakor bi jih nam hoteli pokazati. Če smo morali prej molčati, ko so se delale velike napake v življenju slovenske družbe, se bo dosedanjim nalogam dodala še druga: pokazati napake, pa naj bodo kjerkoli.

Tone Podgorc

Jubileji

Prof. Alojzij Geržinič - 80 letnik

Zanimiva in pestra sta življenska pot in osebnost našega slavljenca, ki je meseca junija praznoval svojih 80 let.

Rodil se je 11. junija 1915 sredi prve svetovne vojne v Ljubljani, vendar je Geržiničev rod izviral s Primorskega. Del njegove mladosti je pa tudi potekal v Celju in Mariboru. Diplomiral je na slavistiki na Ljubljanski univerzi. Še kot študent je pa v prostem času študiral klavir, glasbeno harmonijo in kompozicijo. Bil je zvest obiskovalec koncertov in gledaliških predstav. S srcem in mislijo je še vedno navezan na šahiranje. Svoja leta je bil eden izmed vrhunskih igralcev Ljubljanskega šahovskega kluba. Svoje delo kot šolnik je pričel na gimnaziji v Kočevju in nadaljeval v Ljubljani. Leta 1944 se je prijavil k domobranstvu. Takrat je bil poslan v Gorico, kjer je vodil tečaj za slovenske učitelje, ki so diplomirali na italijanskih šolah. V začetku leta 1945 pa je pričel svoje delo kot referent pri organiziranju slovenskega šolstva na Tržaškem. Ob koncu vojne je moral emigrirati čez mejo, a na prošnjo dr. Srečka Barage se je septembra 1945 vrnil v Trst z misijo, da z drugimi zavednimi kolegi postavi podlago slovenskega šolstva pod zavezniško vojaško upravo. Ko je zvedel, da ga je jugoslovanska komunistična oblast zapisala smrti, je odšel najprej v Servigliano in nato v taborišče v Senigallio.

Ob prihodu v Argentino se je zaposlil najprej v knjigarni Ateneo, potem pa v znani Kapelusz. Na svojem delovnem mestu se je izkazal kot prevajalec in poznavalec svetovne literature. Ta predmet je tudi poučeval vrsto let na srednješolskem tečaju Marka Bajuka. Za študente slovenskega srednješolskega tečaja je napisal knjižico "Slovenci v preteklosti in sedanjosti" in priročnik o svetovni književnosti. Kot neke vrste prehod je že v Trstu napisal skupaj z Jevnikarjem in Biličičem učbenik zgodovine slovenskega slovstva.

Prof. Geržinič je objavljaj svoje članke v Vrednotah, Medobju, Glasu, Duhovnem življenju, Siju slovenske svobode, Vestniku, Katoliških misijonih, Zbornikih Svobodne Slovenije, itd... Zbral je antologijo "Dnevi Smrtnikov" o leposlovnem delu slovenskih emigrantov v obdobju 1945-1960.

V okviru SKA je izšla jubilejntova kompozicija "Oratorij Friderik Baraga", ki je bila lansko leto ob praznovanju 40-letnice Slovenske kulturne akcije v Ljubljani prvič predvajana v Cankarjevem domu.

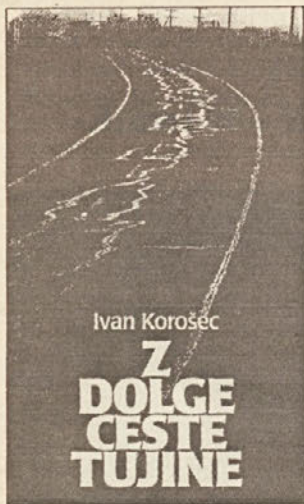
Profesor Geržinič je znan kot esejist, prevajalec, kritik, komponist, profesor in kulturnik.

Za vse talente, prizadevanja in požrtvovanje na slovenskem kulturnem področju (predvsem naše slovenske skupnosti) se mu SKA najlepše zahvaljuje ob tem jubileju in mu želi še mnoga leta plodnega življenja in ustvarjanja.

Povzetek lanskoletne ankete o SKA bomo objavili v prihodnji številki

Naše delo se vrednoti

Ko sem bil pred štirimi leti v Sloveniji na izvedbi simpozija o mojem očetu dr. Tinetu Debeljaku, so me povabili na okroglo mizo pri Delu, kjer smo razpravljali o položaju slovenske emigracijske literature. Bili so prisotni še dr. Martin Jevnikar iz Trsta, ki je vsa leta spremljal s kritikami in poročili naše delo, pa vrsta priznanih slovenskih literarnih zgodovinarjev in kritikov (npr. Denis Poniž, Inkret etc.)

Mnenje soudeležencev je bilo soglasno: nujno je, da se počasi vse naše literarno delo, ki ima kako vrednost, v matični Sloveniji nanovo ponatisne, da ga tako spoznajo vsi doma

živeči Slovenci, ki se zanimajo za to, pa tudi da ga spoznajo literarni kritiki, ne da bi morali brskati za starimi ali razprodanimi knjigami v Argentini, ter da ga nato z strogimi merili ovrednotijo in postavijo na primerno mesto v zgodovini slovenske literature.

Čeprav to ni bil noben obvezen sklep, se je to mnenje počasi pričelo uresničevati. V teh nekaj letih so doma izdali vrsto knjig, romanov, novel, pesmi, esejev in tudi političnih del. Skoraj vsako od teh je bilo opremljeno s spremnimi besedami ali življenjskimi podatki pisca, nekateri pa tudi z resno in globoko študijo in ovrednoteno.

Poskušal sem kupiti te knjige ali vsaj zvedeti zanje, da namreč tako zvemo, kaj je bilo že narejenega v tem smislu, da naše kulturno delo prav spoznajo v Sloveniji. Ne mislim, da sem zajel vse naslove, a vsaj večino da.

A) Najprej naj nanizam knjige in pisce, ki opisujejo naše delovanje v emigraciji.

Taras Kermavner: Slovenski čudež v Argentini. To je trilogija s prodornim pogledom na naše kulturno življenje.

Marko Jenšterle: Z argentinskimi Slovenci: opisuje svoje delo v Buenos Airesu in njegove stike z nami.

Andrej Rot: V obljubljeni deželi: opis povratka v Slovenijo in prvi problemi pri Slovencu.

Andrej Rot: Republika duhov: ob 40. obletnici SKA

Zbornik 1954-94: SKA ob 40-letnici.

Programska knjižica ob koncertu SKA v Cankarjevem domu.

Irene Mislej: Janez Benigar: oznaka in prevodi njegovih del.

Domovina in svet: Zbornik s simpozija dr. Tineta Debeljaka.

B) Antologije:

To drevo na tujem rase: (Ciril Bergles).

Slovenci za danes (Zora Tavčar) pogovori z izseljenci.

Pod južnim križem (Z. Tavčar, H. Glušič, M. Jevnikar) proza.

Ob Srebrni reki (Andrej Rot) Proza.

C) Dela:

Tine Debeljak: Črna maša, ponatis Tasič.

Tine Debeljak: Poljub, ponatis Tasič.

Čolnar iz daljave. Izbrane pesmi dr. Tineta Debeljaka, uredil in spremno izčrpno študijo napisal Denis Poniž.

Franc Sodja: več knjig, ki so izšle še pod diktaturo, a brez imena pisatelja.

Mirko Kuncič: 7 knjig, predvsem otroških, ponatisi.

Marko Kremžar: Sivi dnevi, ponatis pri Mohorjevi.

Zorko Simčič: Človek na obeh straneh stene, ponatis.

Zorko Simčič: Zgodaj dopolnjena mladost, ponatis.

Zorko Simčič: Vrnitev Lepe Vide, ponatis.

Zorko Simčič - Osip Šest: Kar po domače, ponatis.

Tone Brulc: Vardevanje angelčka; novele.

Tine Debeljak ml.: Prsti časa, ponatis Tasič.

Stanko Kociper: Goričanec, ponatis mladostnega dela.

Stanko Kociper: Mertik, ponatis z uvodom Tineta Debeljaka in Franceta Pibernika.

Stanko Kociper: Novele, zbrane in ponatisnjene.

Ivan Korošec: Čas pod streli, ponatis novel.

Ivan Korošec: Z dolge ceste tujine, nova pesniška zbirka.

Jože Cukale: Naj se te s pesmijo dotikam, pesniška zbirka.

Ludve Potokar: Onstran samote, zbrane novele in študija.

D) Druge knjige, povezane z nami, ki so tu izšle:

France Balantič: Zbrane pesmi, kritična izdaja F. Pibernik.

France Balantič: Temni zaliv, študija Pibernik.

Tihi glas piščali, France Balantič, študija Pibernik.

Taras Kermavner: Ogenj, ki prečiščuje; eseji o Balantiču.

Himna večeru, Ivan Hribovšek, študija F. Pibernik, ponatis Pesem naj zapojem.

France Kunstelj, Luč na mojem pragu, ponatis Butare, študija F. Pibernik.

Jutro pozabljenih, antologija, študija Pibernik.

E) Politična in esejistična:

France Papež, Zapisi iz zdomstva, ponatis.

Dr. Vinko Brunen: Argentinski spisi, ponatis esejev.

Juan Vasle: Pevčiso tudi ljudje, zbirka intervjujev, nekateri ponatisi iz Sv. Slovenije.

Balantičev in Hribovškov zbornik, SAZU, predavanja na simpoziju.

Dom in svet, letni zborniki 1988-1995, naše sodelovanje.

Paule Rant: Zgodovina krščanske demokracije v Sloveniji, ponatis.

Nikolaj Jeločnik: (Stane Kos)

Stalinistična revolucija v Sloveniji I. II.

N. Jeločnik in B. Rozman:

V Rogu ležimo pobiti, Teharje so tlakovane z našo krvjo, ponatis.

Marko Kremžar: Prevrat in spreobrnjenje, eseji.

Ivan Korošec: Teharje - kroave arene.

Ivan Korošec: Sv. Urh, druga plat zvona.

Ivan Korošec: Prva nacionalna ilegala - Štajarski bataljon.

Ivan Dolenc: Moja rast, ponatis.

Edo Škulj: Letopis slovenskega glasbenega življenja v Argentini, iz poročil v Sv. Sloveniji prikazano vse naše glasbeno življenje.

Mladinske pesmi, Milka Hartmanova, harmoniziral Marko Bajuk.

Mladinske pesmi, Milka Hartmanova, harmoniziral Marko Bajuk.

Marko Kremžar: Prevrat in spreobrnjenje, eseji.

Ivan Korošec: Teharje - kroave arene.

Ivan Korošec: Sv. Urh, druga plat zvona.

Ivan Korošec: Prva nacionalna ilegala - Štajarski bataljon.

Ivan Dolenc: Moja rast, ponatis.

Edo Škulj: Letopis slovenskega glasbenega življenja v Argentini, iz poročil v Sv. Sloveniji prikazano vse naše glasbeno življenje.

Mladinske pesmi, Milka Hartmanova, harmoniziral Marko Bajuk.

F) Katalogi razstav:

France Ahčin,

Bara Remec,

Milan Volovšek,

France Gorše,

Ted Kramolc,

Marjan Grum,

A. in M. Dolinar

Slov. likovni ustvarjalci po svetu, skupna razstava.

Večina teh knjig je prvič izšlo pri naši založbi SKA, nekatere tudi pri Svobodni Sloveniji, nekaj v samozaložbi; večina piscev so bili ali so naši ustvarjalni člani, druge novele so izšle v Meddobju.

Nekatere od teh so v Sloveniji izšle v samozaložbi SKA.

Naše delo, ki smo ga tako požrtvovalno opravljali 40 let, se počasi pojavlja v Sloveniji. Pri tem naj še povemo, da je SKA svoje stare knjige iz arhiva poslala v Slovenijo in tam prodala; ministrstvo za kulturo jih je veliko odkupilo in poslalo v vse važnejše javne knjižnice.

Gotovo se bo to delo še nadaljevalo; treba bi bilo še ponatisniti Vladimirja Kosa, Krivca, več Mauserja (ki izhaja v Celovcu in je v Sloveniji lahko dosegljiv) itd.

Ta pregled na ponatiske naših del ali avtorjev v Sloveniji seveda ni popoln, treba bi bilo prišteti še veliko objavljenih novel, pesmi ali esejev in intervjujev v raznih revijah - Od Nove revije preko Rodne grude do 2000.

Naše delovanje ni bilo zaman.

Tine Debeljak

Stanko Kociper: Goričanec

Ko smo pred dvema letoma slavili 50-letnico izdaje Goričanca dr. Stanka Kocipra, je bil odmev na roman zelo pičel tako doma kot v tujini. Omenil jo je dr. Taras Kermavner, lahko bi zapisal, da jo je odkril mlademu rodu, ki ni poznal predvojne in medvojne literature, še manj pa njega avtorja, ki je bil tabu tema v domovini, ki je bila kriva, da se njegovo ime ni moglo izgovarjati drugače kot s pomilovalnim ali celo zaničljivim nasmeškom.

Čudovito! Prej se ni smelo govoriti o Goričancu, češ da spada med neuporabni del naše preteklosti, izkoriščevalsko dobo, neslavno dobo, ko je slovenska desnica malo manj kot z črno lakoto morila naše viničarje in želarje v Slovenskih goricah in Prlekiji. Ta črna legenda se je držala avtorja in njegovega otroka Goričanca vse do nedavnega, ko ga je ponatisnila mariborska založba Obzorje, seveda več kot po petdesetih letih. Avtor Goričanca, svoje najljubše knjige ni branil kot ni branil sebe, ker je pač upravičeno mislil, da bo čas razsodil med njim in tistimi, ki so na knjigo gledali zviška, ali pa so jo spregledovali in zamolčevali.

Večina izmed mladih, ki ne pozna slovenske preteklosti, misli, da je Prešernovo nagrado vzpostavila šele komunistična oblast po letu 1945., toda to je ista laž, kot da se je ljubljanska Akademija znanosti in umetnosti imenovala slovenska akademija znanosti in umetnosti in Aleksandrova univerza Univerza v Ljubljani.

Ko narod izgubi skupinski spomin, o tem, kar je bilo prej, ga je lahko prepričati, da bomo dosegli boljšo bodočnost s spremembo preteklosti. Ali je preteklost lahko spremeniti in ali ta sprememba preteklosti lahko spreminja sedanost? Sam pojem preteklosti predpostavlja, da je to nekaj kar je bilo, torej nekaj, kar je že prenehalo biti, torej nekaj, česar sploh ni. Trditev, da neka preteklost obstaja neglede na to, ali kdo ve zanjo ali ne, je nesmiselna; preteklost je relativna do zavesti in zunaj nje ne biva samostojno. Torej preteklost lahko spreminjamo - zadostuje, da spremenimo zavest o preteklosti, pa se bo spremenila tudi preteklost sama. Če se je pa preteklost spremenila, potem to vpliva po modrosti rdečih in črnih prerokov tudi na sedanost in prihodnost. Ta proces je trajal pri nas petdeset let in zaključili ga bomo mi z našo smrtjo. Je res tako? Seveda bi bilo res, če ne bi bilo skoraj vse, kar se je dogajalo, zapisano. Iskrenemu iskalcu resnice je treba v svobodnih deželah stopiti v knjižnico, kjer bo dobil čisto drugačno razlago. Veliki možje nas razdvajajo v življenju, po smrti pa nas združujejo. Morda je prav kontinuiteta podeljevanja Prešernove nagrade pripomogla do uradne slovenske himne Prešernove Zdravljice.

Za roman Goričanec je torej Kociper prejel Prešernovo nagrado za leto 1942. Toda nesreča je hotela, da je bil prav takrat v italijanski internaciji. Morda pa ni bila nesreča, morda se je usoda hotela kruto poigrati in spraviti v sramoto zmagovalce iz leta 1945: Prešernovega nagrajenca, slovenskega pisatelja, italijanskega interniranca, iskrenega Slovenca, ki pa mu ni vest dovoljevala, da bi se pridružil takratnim in sedanjim sovražnikom domovine -komunistom- so morali zamolčevati petdeset let, prav tako njegovo delo.

Mlada generacija, rojena že po letu 1945, je že dolgo sumila, da slovenski kulturni identiteti manjka doba vsaj 5-10 let. Korenine slovenskega literarnega ustvarjanja so se morale hraniti nekje drugje, ne pa tam, kjer so jih učili novopečeni profesorji slovenske literature. Po sklepanju mladih je ta morala zajemati v religioznih-ruralnih-realističnih, avtentičnih virih kmečkega človeka, zaljubljenega v svojo malo in skopo zemljo. Zvestoba zemlji pa že obsega tudi trdnost slovenstva, povezanost med starejšimi in mlajšimi rodovi, v ustvarjanju kmečkega etosa, ki je bil tudi narodov etos, saj smo v tistih časih bili še narod kmetov in ti so bili odločilni dejavnik v vseh dobah narodovega življenja.

Kociper ne idealizira v tej dobi Goričanca, morda najdemo to tendenco v Tjašku, ki počiva v pampi; tudi mu ne gre za

verno odslikavanje kmečkega življenja, njegovi ljudje so religiozno vdani zemlji, kar je vsekakor več kot pa socrealizem Potrča, Ingoliča ali Prežih, iz del katerih diha večkrat grob naturalizem. Na nek čuden način rodi in oblikuje zemlja vse te Lakiče, jih povezuje z njihovimi dobrimi in slabimi lastnostmi v najbolj občutljivi del narodne duše. Literarni kritik Miroslav Slana imenuje to "drget goričanske duše".

Goričanec je jeziki je narečni in ima pridih domačije. Tudi v tem je njegova vrednost. Zanimivo bi bilo prešteti narečne besede, ki so izginile v dobi radija in televizije, ki pa so bile takrat nekaj vsakdanjega.

Če smo spregledali tako doma kot v tujini obletnico Goričanca, se nam ne bi smelo zgoditi isto z Mertikom, ki je eden najvažnejših mejnikov našega zdomstva; izšel je kot prva knjiga ravno ustanovljene Slovenske kulturne akcije, katere ustanovni član in dolgoletni sotrudnik je bil Kociper tam v daljnem letu 1954. Z Mertikom se je začela zdomska ustvarjalnost v Argentini, sledilo mu je pa še 150 knjig različne vsebine, ki pa so pripomogle, da se je "dogodilo" to, kar Kermavner imenuje Slovenski čudež v Argentini.

Kociprovemu Mertiku je sledil cikel romanov In svet se vrti naprej, katerega prva knjiga je izšla pod naslovom Na božji dlani za njegovo 40-letnico v Buenos Airesu. Bil je in živel res na božji dlani, da je mogel že prej izdati kot študent dramska dela Svitanje, Zasad in Šentjurjevski provizor, katere smo imeli priliko gledati v Buenos Airesu.

Če je mogel vse to ustvariti v nerednih razmerah tujine, brez priznanja domovine, v skrbi za družino, ob boleznih, ki jih je trpel ob poklicnem delu, potem se moramo vprašati, odkod je dobival sile za tolika in tako različna dela. Od tam kot njegovi Goričanci: iz vere, Boga, ljubezni do Slovenskih gor in njegovih ljudi, z vero v lepšo prihodnost, kot glavni junak Goričanca Lakič, ki se je vrnil k zemlji. Z njegovim ponatisom je bila vsaj malo popravljena krivica, ki je bila storjena obema.

Tone Podgorc

Dr. Franc Rode

Dr. Franc Rode je izdal pri Družini v Ljubljani knjigo Spomin, zavest, načrt Cerkev na Slovenskem, in sicer, kot pravi, ob 1250. obletnici krsta slovenskih knezov Gorazda in Hotimira.

Kot pove naslov, je predmet študije slovenska Cerkev: njena zgodovina, njen sedanji položaj in njene bodoče naloge in možnosti. Spremno besedo je napisal Alojz Rebula, ki se o delu zelo pohvalno izrazi, saj smatra da je to "knjiga, ki je lahko slovenskemu kristjanu ohrabrujoča vstopnica v tretje tisočletje."

Poleg teoloških vprašanj v zvezi z ustanovo se avtor posveti tudi perečemu vprašanju narodne sprave. Na podlagi analize naše polpreteklosti (poglavji Slovenska tragedija in Rdeče meddobje), kjer se jasno opredeli glede bistva revolucije in njenih posledic, naniza nekaj napotkov za spravo. Ker se nam zdijo zelo premišljeni in modri, jih ponatiskujemo v glosi.

Eden od pogojev za zблиžanje taborov, za samo možnost dialoga in sporazumevanja je nov pogled na dogodke. "Mislim, da je tako gledanje na zgodovino, ki upošteva tudi namene bojevnikov, mogoče in da je navsezadnje najbližje resnici." (str. 135)

Brez sprave ni bodočnosti za narod, torej je le-ta naš kategorični imperativ. Vsak bo moral nekaj popustiti, če ne bo preseženo sedanje stanje bolnih izpadov, obtožb in blatenja.

Sprava pomeni premostitev nasprotnih bregov. Če smo bili do zdaj na pozicijah teze in antiteze, moramo skoraj v sintezo: preseči stara stališča in se povzpeti na novo zgodovinsko pozorišče. Seveda, ako nam je mar, ne le narodov blagor, ampak enostavno njegov obstoj.

Ti predlogi ne izhajajo iz podmene simetrične krivde, ampak preprosto iz krščanske zapovedi in iz skrbi za narod.

Vir

Kulturni večeri

Prvi kulturni večer letošnje sezone je bil v soboto 8. aprila ob običajni uri. Na sporedu je bilo predavanje ge. Veselke Šorli Pucove na temo Lepota in odrešitev. Nov obraz v galeriji naših predavateljev, izvirna tema, liričen pristop, melodično uglašeno podajanje, vse to je povzdignilo srečanje v izredno doživljeno, tako miselno kot estetsko. Polna dvorana je z užitkom sledila nizu globokih in dognanih misli ge. Veselke.

Iskren aplavz je bil izraz hvaležnega občinstva za tako bogato kulturno gostijo.

Na drugem kulturnem večeru (20. 5.) je lepo število obiskovalcev doživljalo pomemben del ljubljanskih prireditelj za 40-letnico SKA. Arh. Marjan Eiletz je orisal okvir sklepnega večera (m dr. informativni in pozdravni govori); sledili sta izvedbi Geržiničevega Baragovega oratorija in samospevi. Iz pogovora na koncu večera naj navedemo avtorjevo pripombo na kritične izjave o strukturi oratorija: l. 1957 nastalo delo je uglasbitev Debeljakove pesnitve "Baragov oratorij", je torej po bistvu kantata. Predvajal jo je ljubljanski zbor Consortium musicum z vodstvom Mirka Cudermana. Solistične parte so prevzeli Marko Bajuk, Marko Fink in tri članice zbora. Spored samospevov je bil tale: M. Bajuk je podal tri argentinske samospeve argentinskega skladatelja J. Salomona, ter Ipavčevi Divja roža in Kraljična. Veronika Fink Menviellova Geržiničeva V mraku (besedilo

J. R. Jiménez, prevod R. Vodeba) in Pomladno radost I (I. Hribovska), od argentinskih avtorjev pa znani Canción del carretero (Carlos López Buchardo) in Bonita rama de sauce (Carlos Guastavino); Marko Fink pa Geržiničeva Jesensko pesem (J. R. Jiménez - R. Vodeb) in Jožeta Osana Ne najdem domov; od Carlosa Guastavina pesmi Mi viña de Chapanay in Mi garganta. Spremljala je na klavirju Nataša Valant.

V soboto 27. maja ob 20. uri in naslednjo nedeljo je v Slovenski hiši razstavljal olja slikar Milan Volovšek. Ob otvoritvi je navzoče pozdravil Ivan Bukovec, ga. Katica Cukjati pa nam je predstavila umetnika in njegova dela.

Četrty kulturni večer je bil v soboto 1. julija ob osmih zvečer. Dr. Lojze Kukovica je pripravil referat o encikliki Evangelium vitae, a ker je zbolel, ga je prebral dr. Jure Rode. Analiza omenjenega dokumenta je bila izčrpna, tema je zelo aktualna in je bila skrbno obdelana, a žal je bila udeležba skromna.

Na petem kulturnem večeru (22/7) je Tine Debeljak poročal o "Vtisih iz Slovenije in nje kulture."

Povabljen na srečanje zdomskih časnikarjev, je govoril najprej o organizaciji in poteku tega srečanja o kolegih iz Amerike, Avstralije in Evrope, o skupnih problemih in nekaterih rešitvah. Govoril je tudi o junijskih komemorativnih svečanostih ob 50. obletnici Vetrinja, Teharij in Roga. Večji del predavanja je posvetil kulturni prisotnosti zdomstva v matici, o čemer sam poroča v članku "Naše delo se vrednoti".

Predstavitev Milana Volovška

Dr. Katica Cukjati je predstavila Milana Volovška ob zadnji razstavi pri SKA z besedami:

Vsi navzoči poznamo slikarja Milana Volovška. Predvsem ga poznamo kot optimista; razgledanega, globokega in širokosrčnega človeka. V njem ni razdvojenosti in zato je takšen tudi kot umetnik.

Vemo tudi, da ni prijatelj dolgih življenjepisov - curriculum vitae - ki so včasih pravi sezname številnih in morda nepomembnih razstav; včasih celo lažne, puhle takozvane umetnosti.

Današnji razstavitelj slikarskih del je bil vedno mnenja, da so le stvaritve same spričevalo kvalitete umetnika.

Ker pa imamo med publiko tudi nove obiskovalce, ni odveč, da vsaj v kratkih obrisih spregovorimo nekaj besed o njegovi življenjski poti.

Milan Volovšek je Štajerec; rodil se je v Mariboru. Zaradi II. svetovne vojne je prekinil študije arhitekture v Sloveniji; zaradi emigracije v novi svet pa prekinil študije na slikarski akademiji v Bologni. V Sloveniji je risal pri Božidarju Jakcu. V Italiji je pričrnil svojo umetniško pot z Marjanom Koritnikom. Leta 1948 je emigriral v Argentino. Z Marjanom Maroltom, Baro Remec in Francetom Ahčinom je poučeval na slovenski umetniški šoli pod okriljem SKA. Takoj po prihodu v Argentino je stopil v stik tudi z argentinskimi slikarji renomeja kot Luis Seoane, Torres Agüero, Presas, Torallardona. Poklicna pot - kaj drugačna od risanja - mu je krojila življenjsko usodo pod različnimi zvezdami. Službeno zaposlen v ZDA je pripravil z Goršetom skupno razstavo v Clevelandu. V okviru SKA je imel skupinske in samostojne razstave. Lansko leto je pa predstavil svoje stvaritve v Sloveniji.

Oddaljen od profesionalnih obveznosti Volovšek sedaj ponovno ustvarja in poustvarja. Njegove likovne stvaritve odsevajo vtise, čustva in doživljaja, ki jih nosi v sebi že vrsto let.

Kot vsaka Volovškova razstava je tudi današnja estetsko presenečenje. Na teh oljih je duša Milana Volovška, a sedaj nekega

drugačnega Volovška, ki nam prikazuje izvirne obraze kreativnosti. Morda le v dveh razstavljenih slikah je opaziti "klasičnega Volovška"; in v tistih njemu lastnih odločnih črtah, ki povezujejo stvarnost, primitivnost in presežnost človeškega.

Vsaka slika ima vsebino - ni le abstrakcija ali igranje barv. Na splošno so pa črte zaokrožene, valovite, žlahtne, nežne, živo sproščene a ne kaotične.

Kar se barv tiče vsaka ima nekaj svetlobe, čeprav lahko včasih prevladuje črna siva barva zaradi tragedije ali pa sivkasto-belo-svetlomodra simfonija zaradi žalosti ali otožnosti. Na splošno pa prevladujejo močni, živi, včasih kategorični in celo diametralno raznoliki toni, a vedno harmonični. Barve sprožijo v nekaterih primerih poezijo samo na sebi; v drugih pa nas postavijo na pot razmišljanja.

Na tej razstavi srečujemo tudi nekatere posebnosti. Na enem izmed olj Jeseni je zaznati ne tako enostavno tehniko "chorreado". V drugem primeru domišljija opazovalca postavi objekt slike zunaj platna (Talci).

Tematike so raznolike in zato tudi pristopi in prikazi raznovrstni. Lahko uporabimo različne kriterije za opredelitev tem. Srečujemo naravo in tihožitja. Različni prikazi mesta Buenos Aires so predstavljeni pretežno z geometričnimi figurami vendar omiljene z zabrisanimi detajli svetlo zelene, rumene in lila barvani. Doživete so reminiscence na mehiške vtise (TIANGUIS - mehiški trg). Razvidno je, da za Volovška predstavlja Mehika poleg Turčije največji vir navdiha.

Nedvomno je pa najboljši prikaz te razstave Opus 1941-1945. Saj predstavlja neke vrste poklon in spomin od 50 letnici konca II. svetovne vojne. Ciklus se prične z oljem Veliki petek in konča s Spominom ali pa retrospektivno prične s Spominom. V tem razvijanju dogodkov so različne impresije občutki in s tem primerne barve - temine in luči. Središče tega opusa je slika Teror. Olje je pobarvano v dveh nivojih: zgornji predstavlja tri pošasti: fašizem, nacizem in na domačem ozemlju skotaljen stalinizem. Nižji spodnji del slike pa prikazuje človeka - ljudi, žrtve v uporabi proti kateremukoli nečloveškemu nasilju.

Do tu nekaj misli osebe, ki gleda na razstavo kot profan. Najboljši ocenjevalci te razstave boste pa vi sami obiskovalci tega estetsko razkošnega in prijetnega večera oblik in barv v tej buenosaireski jeseni.

Poročila

Razstava Vojna, mir in kruh

Slovenski svet za umetnost je na Univerzi Winsconsin-Milwaukee podelil letos 17. junija častno nagrado slikarki Lillian Brulc. Podelitev nagrade je bila v zvezi z dvome-sečno slikarsko razstavo, kjer si je občinstvo lahko ogledalo dela slovensko ameriške umetnice. Nagrado je dobila za svoje življensko delo, s katero so ji istočasno priznali njeno odlično udejstvovanje v svetu umetnosti.

Lillian Brulc je portretistka, krajinarka, slikarka fresk; med njenimi deli dobimo verske, prav tako svetne motive za civilne objekte. Pri svojem delu se poslužuje akrilika, olja, pastela, delala je v litografiji, rezbarstvu, vlivanju bron in litega železa, ima pa tudi dela v mavcu. Njena dela so bila razstavljena v Ljubljani, mestu Panamá in Chicagu, naročila pa je dobivala iz čikaške nadškofije, judovske skupnosti iz Joliet, Centra San Miguelito in Interpretativnega Centra v Ironwoodu v Minnesoti.

Ob odkritju razstave je bil kratek kulturni program, predstavitev umetnice, ogled njenih del in zakuska. Nagrado podeljuje vsako leto Univerza v Winsconsinu, Milwaukeeju, dobitnik pa mora, med drugimi pogoji, biti slovenskega porekla in mora s svojimi deli pripomoči k poznanju slovenske kulture. V odboru Sveta za Slovensko umetnost so Karl Dovnik, predsednik, blagajničarka je Patricija Gorec, tajnica pa Marija Bregant.

Pihalni orkester iz Milwaukeeja je igral pod taktirko Regine Harris Baiocchi glasbeno kompozicijo, ki jo je komponistu navdahnila slika Lillian Brulc Vojna, mir in kruh.

Od 18. oktobra do 30. novembra pa bo ista umetnica razstavljala pod naslovom Deborah in Jael v Courtyard galeriji v Chicagu, kjer bo istočasno izvajana premiera Deborah Regine Baiocchi. Njen zbor bo igral na instrumentih, ki jih je naslikala na svoji sliki Deborah Lillian Brulc.

Njena sestra Lucija Brulc, por. Dragovan pa je za 100 letnico šole Sv. Jožefa, ki jo proslavljajo skupno z množičnim prihodom Slovencev v St. Joliet l. 1890, naslikala na steno šole štiri ogromne stenske slike: na prvi je naslikan odhod očeta v Ameriko, na drugi prihod družine v St. Joliet, na tretji delo slovenskih rudarjev pri plavžih, četrta pa je posvečena ženskim delom: vzgoji otrok, pečenju potice, likanju, pranju itd.

Poudarek na vseh slikah je na etiki dela, enotnosti družine in povezanosti ljudi.

Kot posebnost lahko še omenimo, da sin Lucije, Mark, raziskuje že leta ozonsko luknjo: eno leto na južnem polu, drugo leto pa v Novi Zelandiji, drugače pa je profesor na univerzi Chicago.

Tone Podgorc

Simpozij

Spomladi letos je bil v Portorožu dvodnevni simpozij na temo, ki se zdomcev posebno tiče: "Soočenje mita in realnosti ob prihodu izseljencev v novo okolje." Organiziral ga je Znanstveno-raziskovalni center SAZU - Inštitut za izseljenstvo. Sodelovali so znanstveniki iz različnih evropskih univerz, največ iz Ljubljane, nekaj iz Maribora, nekaj iz Zagreba, pa tudi iz Trsta; iz Dunaja Lev Detela, potem iz Nemčije, iz Poljske in iz Slovaške, in celo iz Danske in Švedske. Obravnavali so izseljence v Ameriko, Kanado, Avstralijo (obvezna tema v tem sklopu je Mitologija Amerike). Mag. Rozina Švent je podala referat Po Argentini sem in tja. Lepo bi bilo, če bi ga nam kdo posredoval.

Med nam znanimi osebnostmi so bili še: Dr. Peter Vencelj, ki je imel pozdravni nagovor; Dr. Janja Žitnik, ki je predsedovala zasedanjem prvo dopoldne; Marko Jenšterle, ki je govoril o Mitu o nespremenjeni domovini.

Podatke povzemamo iz programa, nimamo pa še poročila o poteku srečanja.

Odšli so

Spomin na begunsko gimnazijo ob smrti prof. Romana Pavlovčiča

Ko odhajajo drug za drugim naši taboriščni vzgojitelji, naši dragi profesorji, nam misli nehote romajo v tista usodna a lepa leta šolskih klopi. Petdeset let poteka od ustanovitve vetrinjske gimnazije, ki se je potem nadaljevala v Lienzu in Spittalu. Pol stoletja odkar smo se po zaslugi požrtvovalnih mož, —kot begunska mladina— obogatili z nekaj leti prave slovenske gimnazije, predno smo šli širom po svetu. Petdeset let od vetrinjskih transportov v smrt, — in prav toliko od ustanove za življenje in za prihodnost.

V zmedi zasilnega taborišča, v negotovosti in v skrajnem pomanjkanju je vzbrstel begunski čudež: šolstvo, kot volja do življenja in pogled v bodočnost.

Čast komur čast: Ravnatelju Marku Bajuku in zboru profesorjev, ki so s poukom vnesli disciplino in smoternost v splošno zmešnjava tistih dni, normo in načrt za Slovenijo v svetu, kot če bi jo slutili prav v dneh vetrinjske tragedije. Begunska gimnazija je odgovor bistrovidnih in nesebičnih mož na nezaslišano travmo, ki nas je doletela. Oni so razumeli, da se življenje nadaljuje, da moramo gledati naprej, da se moramo pripraviti —morda— za izseljensko slovenstvo. Tako smo postali prav mi, nekdanji špitalski študentje, privilegirani poslanci slovenstva v Severno in Južno Ameriko.

Morda kdo od nas še hrani pismo-okrožnico prof. Luskarja — iz leta 50 "dragim dijakom in dijakinjam". Ko poroča o ukinitvi begunske gimnazije po petih letih delovanja in ko ob slikah obuja spomine na njeno kratko zgodovino — takole razmišlja: "Za trenutek mi je kot skušnjava prišla misel, da se delo v taboriščni šoli ni izplačalo, ker je morala večina dijaštva itak prijeti za ročno delo. Ne vem sicer, kakšne izkušnje imate vi sami. Toda jaz sem prepričan, da vam je že in vam bo še tisto, kar ste v šoli dobili, v življenju zelo koristilo, kakor bo koristilo tudi to, da morete čisto od blizu spoznati še življenje in mišljenje delavskega človeka. Izkoristite skrbno tudi to šolo in tako boste zreli za večje naloge, ki vam jih bo bodočnost verjetno naložila..."

Ko se spominjamo pokojnega prof. Romana Pavlovčiča, mu izražamo našo zahvalo za njegovo požrtvovalno delo: za zgled vestnega in solidnega profesorja, a tudi za zgled skromnosti in ponižnosti. Prof. Pavlovčič zavzema važno mesto v galeriji vzgojiteljev špitalske gimnazije. Vsaj nižješolci smo ga imeli v mnogih predmetih. A čudno, nimam ga na nobeni sliki iz tistih let, in tudi nobene posebne anekdote se ne spominim o njem. Bil je res skromen!

Hvaležen spomin — ob 50. letnici ustanovitve, vsemu profesorskemu zboru beg. gimnazije, saj so nas rešili brez-ciljnosti in brezizhodnosti v letih preizkušnje. Skoro vsi so že v večnosti. Naj jim Bog poplača njihovo nesebično delo.

Vir

Naš dolgoletni naročnik in simpatizer ing. Rudolf Ribnikar je zapustil solzno dolino 7. aprila 1995. Bil je zvest član SKA in Bog mu poplačaj, kar je storil zanjo!

Razstave

Bariloche:

Od 23. do 26. junija je ob priliki komemoracije 50 obletnice domobranske tragedije Planinsko Društvo Slovencev pripravilo slikarsko razstavo Milana Volovška in Jožeta Vogelnika.

Pri otvoritvi je sodeloval slovenski pevski zbor. Drugi dan so razstavo obiskali učenci slovenske šole in presenetljivo pazljivo sledili razlagi elementov slikarstva. Zvečer so otroci pripravili zelo ganljivo predstavo v spomin žrtev holokavsta.

Svetovni trenutek

Maja letos je srečanje PEN privabilo na Bled vrsto uglednih domačih in tujih pisateljev, med njimi tudi Argentinko slovenskega pokolenja, Vlady Kociancich.

Okroglo mizo Mirovnega komiteja mednarodnega PEN je vodil predsednik slovenskega PEN Boris A. Novak. V svojem nagovoru "Fašizem nekoč in danes", je najti kar dosti posluha za "dvoumnost (zgodovinske) resnice". Sodi, da je slovenska polpreteklost še posebno zaznamovana s "tragično dvoumnostjo zgodovine." Žal njegova temeljna teza izraža le verzijo uradnega enoumja, ko trdi: "Povsem nedvomno je, da je antifašistično gibanje bilo boj za preživetje slovenskega naroda." In v tej luči, seveda, "celo nečloveški zločin, storjen že po koncu vojne, ne more postaviti pod vprašaj tega zgodovinskega dejstva."

Če bi bilo to res, nedvomno in preprosto res, ne pa maskirana laž, potem ne bi bilo med vojno bratomornega spopada. Nedvomno dejstvo je, da je bil prvi namen OF revolucija, in to stalinistična. To pa postavlja pod vprašaj, pa še kako, NOB. Tudi površna analiza dokumentacije tiste dobe in logike komunističnega boja neizpodbitno potrjuje to tezo.

Pero, no hay peor ciego que el que no quiere ver.

Fašizem danes?

V Bosni ga utelešajo Srbi, ki so pa (slučajno?) otroci komunizma.

LITERARNI NATEČAJ v spomin Ladislava Lenčka

SKA je razpisala literarni natečaj za izvirno slovensko prozo, novelo ali črtico, z najmanjšim obsegom deset tiskanih strani Meddobja. Teksti naj bi ustrezali umetniški kakovosti in tretjemu členu pravil SKA.

V Glasu SKA objavljena komisija za ocenitev in podelitev nagrad je bila sestavljena takole: dr. M. Kremžar, M. Jereb Batageljeva, T. Debeljak, in arh. J. Vombergar. Namesto dr. Kremžarja, ki se je opravičil, so ostali člani komisije pritegnili Vinka Rodeta.

Ugotovili so, da je v določenem roku prišlo šest prispevkov in sicer:

1. Leta zdomske usode
2. Oče in sin
3. Knapica
4. Pri belih lokvanjih
5. Plazovi
6. Krog v krogu

Potem ko so člani komisije prebrali vse poslane prispevke, so po izmenjavi misli in pogledov soglasno sprejeli nekaj sprememb glede predvidenih nagrad in določili naslednje:

- a) Prva nagrada se ne podeli
- b) Podelita se dve drugi nagradi po 600 dol. za prispevka:
  1. "Oče in sin" (šifra 191923, avtor Frank Bükvič)
  2. "Krog v krogu" (šifra Podobar, avtor Lev Detela)
- c) Tretjo nagrado v znesku 400 dol. dobi prispevek "Knapica" (šifra Avrikelj, avtor Maksimilijan Osojnik)

Vodja komisije, arh. Jure Vombergar

Čenjeni in zvesti naročniki!

Vljudno vas prosimo, da poravnate naročnino. Letna znaša 50 pesov za redne publikacije SKA (dva zvezka Meddobja in Glas SKA)

Dogajanja

Priznanje Ambasador Republike Slovenije v znanosti podeli ministrstvo za znanost in tehnologijo vsako leto, tokrat že petič po vrsti, posameznikom, ki so dosegli mednarodno odmevnost svojega znanstvenega dela in nastopanja zunaj ožjih strokovnih krogov in s tem prispevali k mednarodni promociji, Slovenije. Na svečanosti v Cankarjevem domu so postali ambasadorji Slovenije za leto 1995: prof. dr. Drago Kolar, prof. dr. Rado L. Lenček (SKA), prof. dr. Dušan Repovš, akademik prof. dr. Veljko Rus in akademik prof. dr. Miha Tišler.

Prof. dr. Rado L. Lenček:

Je primerjalni jezikoslovec, filolog, sociolingvist in kulturni zgodovinar, ki od leta 1956 biva v New Yorku. S svojo predavateljsko dejavnostjo na ameriških in drugih univerzah, predvsem pa s svojimi raziskovalnimi dosežki na področju humanistike, objavljenimi v knjižnih izdajah in znanstvenih časopisih v ZDA in Evropi, je izjemno prispeval k povečanju ugleda Slovencev v svetu.

Diplomiral je s področja slovenskega in primerjalnega jezikoslovja, doktoriral v ZDA, do upokojitve leta 1992 je bil redni profesor za slovanske jezike in kulture na Columbia University v New Yorku.

Delo profesorja Lenčka za razvoj jezikoslovne znanosti in kulturologije v ZDA in v svetu je izjemno obsežno in raznovrstno. V njem ima najvidnejše mesto slovenski jezik, ki ga proučuje z instrumentarijem modernega jezikoslovja. Njegova zasluga je, da se je slovenistika v ZDA uveljavila in razcvetela kot samostojna znanstvena veda. Največ je k njenemu vzponu pripomoglo Društvo za slovenske študije - Society for Slovene Studies, ki ga je ustanovil in bil njegov prvi predsednik.

Ker je dr. Lenček naš član in zvest sodelavec se tudi mi pridružujemo čestitkam in mu želimo še mnogo uspehov v tem "poslanstvu."

Knjiga je tudi lepo darilo!

Na razpolago je še nekaj izvodov sledečih publikacij:

- Zbornik SKA 1954-1994 (izšel ob 40 letnici)
- Pod južnim križem. Antologija emigrantske proze (Zora Tavčar in dr.)
- Ob Srebrni reki. Kratka proza argentinskih slovencev. (Andrej Rot)
- Revija Meddobje, zadnji letniki.

Dobite jih tudi v dušnopastirski pisarni.

CORREO ARGENTINO Y SUIC 6 CORR. CENTRAL	TARIFA REDUCIDA CONCESION 232
	R. P. I. 201682

GLAS je glasilo Slovenske kulturne akcije. GLAS es propiedad de la Acción Cultural Eslovana. Ramón L. Falcón 4158, (1407) Buenos Aires, Argentina. Urejuje ga tajništvo (Tine Debeljak, Milena Ahčin, Vinko Rode). Director: el secretario (Tine Debeljak). Tisk / impreso en: Editorial Báraaga del Centro Misional Báraaga, Colón 2544, (1826) Remedios de Escalada, Buenos Aires, Argentina. Izhajanje GLASA SKA denarno podpira Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije. Vsa nakazila na ime in naslov: Alojzij Rezelj, Ramón L. Falcón 4158, (1407) Buenos Aires, Argentina.